p b t d ʈ ɖ c ɟ k g q ɢ ʔ

ŋ

/ŋ/ เสียงนาสิก เพดานอ่อน ก้อง · เสียงเดียวกับ ง ในภาษาไทย

โอลิมปิกภาษาศาสตร์

คู่มือเตรียมสอบ

ไม่ต้องรู้ภาษานั้นมาก่อน ก็แก้โจทย์ได้ ถ้ามองเห็นรูปแบบ
ฝึกคิดแบบนักภาษาศาสตร์ กับโจทย์จริงจากการแข่งขันทั่วโลก

สอวน. ภาษาศาสตร์ · APLO · IOL — 10 บท พร้อมเฉลยทีละขั้น

Vlad A. Neacșu
แปลโดย **LINGUISPAI**

ฉบับแปลภาษาไทย
แจกฟรีสำหรับผู้ใช้งาน LINGUISPAI Arena

โอลิมปิกภาษาศาสตร์

คู่มือเตรียมสอบ

Vlad A. Neacșu

ฉบับแปลภาษาไทย

แปลโดย LINGUISPAI

แปลจาก *Linguistics Olympiad: Training guide*
Language Science Press, Berlin, 2024 • DOI: 10.5281/zenodo.10947862

แจกฟรีสำหรับผู้ใช้งาน LINGUISPAI Arena

โอลิมปิกภาษาศาสตร์: คู่มือเตรียมสอบ (ฉบับแปลภาษาไทย)

ต้นฉบับ: Vlad A. Neacșu. 2024. *Linguistics Olympiad: Training guide* (Textbooks in Language Sciences 13). Berlin: Language Science Press. DOI: 10.5281/zenodo.10947862

ฉบับแปลภาษาไทยแปลโดย LINGUISPAI • ติดต่อ LINE OA @tsg-astropai

 ทั้งต้นฉบับและฉบับแปลนี้เผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา 4.0 นานาชาติ (CC BY 4.0) https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ ผู้ใดก็ตามสามารถทำซ้ำ แจกจ่าย และดัดแปลงได้ โดยต้องแสดงที่มาของต้นฉบับและฉบับแปล และระบุว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ฉบับแปลนี้ไม่ได้จัดทำหรือรับรองโดยผู้เขียนหรือ Language Science Press รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงจากต้นฉบับดูได้ในหน้า “หมายเหตุเกี่ยวกับฉบับแปล”

หมายเหตุเกี่ยวกับฉบับแปล

ฉบับแปลภาษาไทย

หนังสือเล่มนี้แปลเป็นภาษาไทยจาก Vlad A. Neacșu, *Linguistics Olympiad: Training guide* (Textbooks in Language Sciences 13), Berlin: Language Science Press, 2024 (DOI: 10.5281/ zenodo.10947862) ต้นฉบับ เผย แพร่ ภาย ใต้ สัญญา อนุญาต ครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา 4.0 นานาชาติ (CC BY 4.0) ฉบับแปลนี้จึงเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาตเดียวกัน

ฉบับแปลภาษาไทยแปลโดย LINGUISPAI เพื่อใช้ประกอบการเตรียมสอบโอลิมปิกภาษาศาสตร์ (สอวน. ภาษาศาสตร์ APLO และ IOL) และแจกฟรีแก่ผู้ใช้งานระบบ LINGUISPAI Arena ฉบับแปลนี้ไม่ได้จัดทำ ตรวจสอบ หรือรับรองโดยผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ Language Science Press ความผิดพลาดใด ๆ ที่เกิดจากการแปลเป็นความรับผิดชอบของผู้จัดทำฉบับแปล

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากต้นฉบับ ได้แก่

- แปลเนื้อหาทั้งหมดเป็นภาษาไทย โดยคงข้อมูลภาษาโจทย์ (ตัวอักษรละติน สัทอักษร และอักษรต่าง ๆ) ไว้ตามต้นฉบับ คำแปลภาษาอังกฤษในโจทย์และเฉลยแปลเป็นภาษาไทย ยกเว้นบางกรณีที่การแปลเป็นไทยจะทำให้โจทย์เสียความหมาย (เช่น โจทย์ที่อาศัยไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ) ซึ่งผู้แปลอธิบายไว้ในที่นั้น ๆ
- เพิ่มกล่อง “หมายเหตุผู้แปล” เพื่อเทียบปรากฏการณ์ทางภาษากับภาษาไทย อธิบายศัพท์ หรือชี้จุดที่ควรระวัง
- แก้ไขข้อผิดพลาดที่พบในต้นฉบับ (เช่น คำพิมพ์ผิด การจับคู่ที่สลับกัน หรือข้อความที่ขัดกับข้อมูลในโจทย์) โดยระบุไว้ในหมายเหตุผู้แปลหรือเชิงอรรถทุกแห่ง
- ไม่ ได้ แปล รายการ บรรณานุกรม และ ชื่อ ตระกูล ภาษา ใน ภาค ผนวก เพื่อ ให้ค้นคว้าต่อในเอกสารวิชาการได้ง่าย

หมายเหตุของต้นฉบับภาษาอังกฤษ

ฉบับ ภาษา อังกฤษ เป็น ฉบับ แปล ที่ ปรับปรุง และ ขยาย ความ จาก *Olimpiada de Lingvistică: Ghid de pregătire* ซึ่ง ตี พิมพ์ ครั้ง แรก เป็น ภาษา โรมาเนีย ใน ค.ศ. 2022 โดย Editura Universității din București – Bucharest University Press ฉบับ แปล ภาษา อังกฤษ ตี พิมพ์ โดย ความ ตกลง กับ Editura Universității din București – Bucharest University Press ผู้ เขียน เป็น ผู้ รับ ผิด ชอบ การ แปล จาก ต้น ฉบับ และ Editura Universității din București – Bucharest University Press ไม่ ต้อง รับ ผิด ชอบ ต่อ ข้อ ผิด พลาด การ ตกหล่น ความ ไม่ ถูก ต้อง หรือ ความ กำ กวม ใด ๆ ใน การ แปล หรือ ความ เสีย หาย ใด ๆ ที่ เกิด จาก การ เชื่อ ถือ การ แปล นั้น

อักษรย่อและหมายเหตุ

อักษรย่อที่ใช้ระบุที่มาของโจทย์

APLO	Asia-Pacific Linguistics Olympiad
Elementy	published on http://www.elementy.ru
HKLO	Hong Kong Linguistics Olympiad
IOL	International Linguistics Olympiad
TurLom	Lomonosov Academic Tournament (Russia)
NACLO	North American Computational Linguistics Olympiad
ČLO	Czech Linguistics Olympiad
JOL	Japan Linguistics Olympiad
LLO	Latvian Linguistics Olympiad
RoLO	Romanian Linguistics Olympiad
MSK	Moscow Traditional Linguistics Olympiad (Russia)
UkrLO	Ukrainian Linguistics Olympiad
PLO	Panini Linguistics Olympiad (India)
Princeton	Princeton Linguistics Club (USA)
UKLO	United Kingdom Linguistics Olympiad

ปีที่ระบุไว้ต้นโจทย์แต่ละข้อคือปีที่ใช้โจทย์นั้น โดยเทียบกับปีของการแข่งขัน IOL ครั้งที่ตรงกัน เช่น ถ้าโจทย์ใช้ใน UKLO ปีการศึกษา 2002–2003 โจทย์จะระบุว่า UKLO 2003[1]

อักษรย่อทางไวยากรณ์

ฉบับแปลนี้ใช้อักษรย่อต่อไปนี้ในคำแปลของโจทย์ (มักเขียนเป็นตัวห้อย เช่น เธอ$_{\text{SG}}$) โจทย์บางข้ออาจกำหนดอักษรย่อเพิ่มเติมไว้ในหมายเหตุของข้อนั้น

[1] ต้นฉบับพิมพ์ว่า 2023 ซึ่งน่าจะพิมพ์ผิด — ผู้แปล

SG	เอกพจน์ (singular)
DU	ทวิพจน์ (dual)
PL	พหูพจน์ (plural)
1, 2, 3	บุรุษที่หนึ่ง สอง สาม เช่น 1SG = บุรุษที่หนึ่งเอกพจน์, 2PL = บุรุษที่สองพหูพจน์
M, F	เพศชาย (masculine), เพศหญิง (feminine) เช่น PL.M = พหูพจน์เพศชาย
INCL, EXCL	รวมผู้ฟัง (inclusive), ไม่รวมผู้ฟัง (exclusive)
∅	หน่วยคำศูนย์ (ไม่มีรูปปรากฏ)

หมายเหตุเกี่ยวกับโจทย์

โจทย์จาก APLO, HKLO, IOL, NACLO, PLO, Princeton และ UKLO ใช้ฉบับภาษาอังกฤษดั้งเดิม ส่วนโจทย์อื่นทั้งหมดผู้เขียนแปลเอง (ในฉบับภาษาไทย ผู้แปลแปลจากฉบับภาษาอังกฤษอีกต่อหนึ่ง)

โจทย์ส่วนใหญ่ในเล่มนี้เคยใช้ในการแข่งขันระดับชาติและนานาชาติมาแล้ว และสร้างจากหนังสือไวยากรณ์ โครงร่างไวยากรณ์ หรือพจนานุกรมของภาษานั้น ๆ บางครั้งเสริมด้วยข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ทางการ และอื่น ๆ เช่น โจทย์ 4.6 สร้างจาก Li (1985) ส่วนโจทย์ 6.13 สร้างจาก Refsing (1986) และ Shibatani (1990)

สิ่งสำคัญที่ควรกล่าวคือ โจทย์เหล่านี้สร้างขึ้นเพื่อการแข่งขันภาษาศาสตร์และเพื่อทดสอบความสามารถในการให้เหตุผลเชิงตรรกะของนักเรียน แม้ข้อมูลจะไม่ใช่เรื่องแต่งขึ้นแน่นอน แต่อาจมีการทำให้ง่ายลงเล็กน้อย เช่น เปลี่ยนการสะกด เพื่อให้โจทย์เข้าถึงได้สำหรับกลุ่มเป้าหมาย

1 รู้จักโจทย์ภาษาศาสตร์

โจทย์ภาษาศาสตร์ (linguistics problem) คือปริศนาหรือเกมตรรกะที่ส่วนใหญ่สร้างจากภาษาที่มีอยู่จริง ผู้แก้จะค้นพบปรากฏการณ์ทางภาษาบางอย่างได้ด้วยการใช้เหตุผล โดยทั่วไปโจทย์ประกอบด้วยชุดข้อมูล (corpus) ในภาษาที่เราไม่คุ้นเคย พร้อมคำแปล ซึ่งอาจเรียงตรงกันหรือสลับลำดับไว้ การแก้โจทย์ต้องใช้ความคิดเชิงตรรกะและความละเอียดรอบคอบ เพื่อถอดรหัสบางแง่มุมของภาษานั้น เช่น ความหมายของคำบางคำ หรือกฎไวยากรณ์บางข้อ

สิ่งสำคัญที่ต้องรู้คือ โจทย์ภาษาศาสตร์ทุกข้อมีความสอดคล้องภายใน (self-consistent) และพอเพียงในตัว (self-sufficient) กล่าวคือ เมื่อค้นพบกฎข้อหนึ่งแล้ว กฎนั้นจะใช้ได้กับทุกตัวอย่างในโจทย์ (แน่นอนว่ากฎบางข้ออาจมีข้อยกเว้น) และข้อมูลทั้งหมดที่ต้องใช้ในการแก้โจทย์อยู่ในโจทย์แล้ว ไม่ต้องรู้อะไรเพิ่ม

หมายเหตุผู้แปล ฉบับภาษาไทยนี้แปลคำแปลในโจทย์และตัวอย่างจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อให้ตรงกับรูปแบบข้อสอบ สอวน. ภาษาศาสตร์ (LOT) ที่ให้คำแปลเป็นภาษาไทย ในกรณีที่คำในภาษาอังกฤษจำเป็นต่อการแก้โจทย์ จะคงคำภาษาอังกฤษไว้และบอกไว้ในหมายเหตุ

1.1 โครงสร้างของโจทย์ภาษาศาสตร์

โจทย์ภาษาศาสตร์ทุกข้อมีโครงสร้างเหมือนกัน ประกอบด้วยสี่ส่วน (ไม่นับชื่อโจทย์และชื่อผู้แต่ง) ดังนี้

1. บทนำ

   บทนำบอกให้เรารู้ว่าโจทย์ข้อนี้ใช้ภาษาอะไร โจทย์ส่วนใหญ่มีบทนำเพียงประโยคเดียว เช่น “ต่อไปนี้คือ[คำ/โครงสร้าง/ประโยค ฯลฯ]ในภาษา[...] พร้อมคำแปลภาษาไทย (เรียงแบบสุ่ม)”

โจทย์บางข้ออาจมีบทนำที่ยาวกว่านั้น เช่น เล่าถึงวัฒนธรรมของผู้พูดภาษานั้น หรือบอกลักษณะบางอย่างของภาษา โดยทั่วไป ถ้าบทนำยาวและให้ข้อมูลเพิ่มเติม ข้อมูลนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับการแก้โจทย์

2. ชุดข้อมูล

   ส่วนนี้คือตัวอย่างที่เราใช้แก้ปัญหา เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *คลังข้อมูล* (corpus) ถ้าชุดข้อมูลและคำแปลเรียงตรงกัน (รู้ว่าคำแปลใดเป็นของโครงสร้างใด) เราเรียกโจทย์นี้ว่า *โจทย์แบบศิลาโรเซตตา* (Rosetta stone problem) แต่ถ้าคำแปลเรียงแบบสุ่ม เราเรียกว่า *โจทย์แบบสลับลำดับ* (chaos-and-order problem)

3. คำถาม

   ถัดจากชุดข้อมูลคือคำถาม ในโจทย์แบบสลับลำดับ คำถามข้อแรกจะเป็น “จงจับคู่ให้ถูกต้อง” เสมอ ดังนั้น วิธีง่าย ๆ ที่จะรู้ว่าโจทย์เป็นแบบศิลาโรเซตตาหรือแบบสลับลำดับ (นอกจากการอ่านบทนำ) คือดูคำถามข้อแรก

   คำถามข้อต่อ ๆ ไปมักเป็น “จงแปลเป็นภาษาไทย” และ “จงแปลเป็นภาษา[...]” ตามหลักทั่วไป คำถามที่ให้แปลเป็นภาษาไทยจะมาก่อน เพราะ (1) การแปลเป็นภาษาไทยไม่จำเป็นต้องเข้าใจกฎไวยากรณ์ทุกข้อเสมอไป และ (2) เราอาจใช้ตัวอย่างเพิ่มเติมเหล่านี้เก็บข้อมูลเพิ่มได้

   โจทย์บางข้ออาจมีคำถามพิเศษ ซึ่งมักเป็นคำใบ้สำคัญว่าโจทย์ต้องการให้เราค้นพบปรากฏการณ์อะไร

4. หมายเหตุ

   ท้ายโจทย์แต่ละข้อจะมีหมายเหตุที่ให้ข้อมูลสามประเภท ประเภทแรกคือข้อมูลเกี่ยวกับภาษาในโจทย์ เช่น พูดกันที่ไหน มีผู้พูดกี่คน อยู่ในตระกูลภาษาใด โดยทั่วไปข้อมูลนี้ไม่เกี่ยวกับการแก้โจทย์ แม้ว่าสำหรับผู้แก้ที่มีประสบการณ์ ตระกูลภาษาอาจช่วยให้ข้อมูลเพิ่มได้บ้าง ในหนังสือเล่มนี้ ข้อมูลส่วนนี้ถูกนำออกจากหมายเหตุ และรวบรวมไว้ในภาคผนวก A และ B

   ประเภทที่สองคือข้อมูลด้านเสียง ซึ่งบอกว่าตัวอักษร ตัวเขียน หรือสัญลักษณ์บางตัวออกเสียงอย่างไร บางครั้งอาจบอกด้วยว่ามีสระประสมหรือไม่ หรืออธิบายสัญลักษณ์พิเศษที่ใช้ในโจทย์ ข้อมูลนี้อาจมีประโยชน์หรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับโจทย์

ประเภทสุดท้ายคือข้อมูลเกี่ยวกับคำบางคำ มักเป็นชนิดหรือพันธุ์ของสัตว์หรือพืช สิ่งของหรือเครื่องแต่งกายตามประเพณี เป็นต้น ข้อมูลนี้อาจช่วยหรือไม่ช่วยในการแก้โจทย์ก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของโจทย์เช่นกัน

1.2 ประเภทของโจทย์ภาษาศาสตร์

โดยทั่วไป เราแบ่งประเภทโจทย์ภาษาศาสตร์ตามปรากฏการณ์หลักที่โจทย์ต้องการให้ค้นพบ (ซึ่งสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสาขาหนึ่งของภาษาศาสตร์) หนังสือเล่มนี้แบ่งโจทย์ออกเป็นเจ็ดประเภท ดังนี้

1. ระบบการเขียน (บทที่ 2)

   โจทย์ประเภทนี้ให้คำที่เขียนด้วยระบบการเขียนที่เราไม่คุ้นเคย พร้อมการถอดเป็นอักษรโรมัน อาจเป็นแบบศิลาโรเซตตาหรือแบบสลับลำดับก็ได้

2. สัทศาสตร์และสัทวิทยา (บทที่ 3 และ 4)

   โจทย์ประเภทนี้ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของเสียงในสภาพแวดล้อมหรือบริบทต่าง ๆ (เช่น คำหนึ่งที่มีสองรูปขึ้นไป อย่างรูปเอกพจน์กับพหูพจน์ หรือรูปตามการกต่าง ๆ การที่คำหนึ่งเปลี่ยนรูปในภาษาถิ่นต่าง ๆ การถอดเสียงคำเป็นสัทอักษร หรือการลงเสียงหนักในคำ เป็นต้น) โดยทั่วไปเป็นโจทย์แบบศิลาโรเซตตา

3. สัณฐานวิทยา (บทที่ 5 และ 6)

   โจทย์ประเภทนี้แบ่งย่อยได้สองกลุ่ม คือ สัณฐานวิทยาของคำนามและความสัมพันธ์กับส่วนอื่นในนามวลี (บทที่ 5) และสัณฐานวิทยาของคำกริยาและความสัมพันธ์กับส่วนอื่นในกริยาวลี (บทที่ 6) อาจเป็นแบบศิลาโรเซตตาหรือแบบสลับลำดับก็ได้

4. วากยสัมพันธ์ (บทที่ 7)

   โจทย์วากยสัมพันธ์ประกอบด้วยประโยค (หรือวลี) ที่ผสมสัณฐานวิทยาของคำนามกับของคำกริยาเข้าด้วยกันในระดับหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นโจทย์แบบศิลาโรเซตตาเพื่อความเรียบง่าย เพราะถ้าประโยคเรียงแบบสุ่ม เมื่อจับคู่เสร็จแล้วเราต้องคัดลอกประโยคทั้งหมดใหม่พร้อมคำแปล เพื่อให้มองเห็นข้อมูลครบและสกัดกฎกับปรากฏการณ์ทั้งหมดออกมาได้ ซึ่งใช้เวลามาก

5. อรรถศาสตร์ (บทที่ 8)

   โจทย์อรรถศาสตร์ไม่ได้อาศัยกฎไวยากรณ์ แต่อาศัยการเชื่อมโยงคำที่มีคุณสมบัติด้านความหมายร่วมกัน โจทย์ประเภทนี้เป็นแบบสลับลำดับเสมอ

6. ระบบตัวเลข (บทที่ 9)

   โจทย์ประเภทนี้ให้ตัวเลขที่เขียนเป็นคำในภาษาหนึ่งพร้อมค่าที่เป็นตัวเลข "คำแปล" อาจเรียงตรงกันหรือไม่ก็ได้ บางครั้งชุดข้อมูลอาจเป็นเพียงสมการคณิตศาสตร์ที่เขียนตัวเลขเป็นคำในภาษานั้น

7. โจทย์ประเภทอื่น

   ประเภทนี้ค่อนข้างกว้าง รวมโจทย์ทุกข้อที่ไม่เข้าพวกกับประเภทข้างต้น อย่างไรก็ตาม แม้ในประเภทนี้ก็ยังมีโจทย์บางแบบที่พบบ่อยในการแข่งขันภาษาศาสตร์โอลิมปิก จึงแยกได้เป็น

   7.1. ฉันทลักษณ์และจังหวะเสียง (บทที่ 3) ชุดข้อมูลเป็นบทกวีต่าง ๆ และเป้าหมายคือค้นหาโครงสร้างทั่วไปของบทกวี

   7.2. โจทย์เรื่องเวลา (บทที่ 9) แสดงว่าภาษาต่าง ๆ บอกวันที่ในปฏิทินหรือบอกเวลาอย่างไร

   7.3. โจทย์เครือญาติ (บทที่ 10)

   7.4. โจทย์ระบบบอกทิศทาง (บทที่ 10) แสดงว่าภาษาต่าง ๆ บอกทิศทางอย่างไร

แน่นอนว่ายังมีโจทย์*แบบผสม*ที่รวมสองประเภทขึ้นไปจากรายการข้างต้นด้วย

ในเชิงสถิติ จากโจทย์ 437 ข้อในการแข่งขันภาษาศาสตร์โอลิมปิกระดับชาติและนานาชาติ พบว่าโจทย์ที่พบบ่อยที่สุดคือโจทย์วากยสัมพันธ์ (ประมาณร้อยละ 19.5 ของโจทย์ทั้งหมด) อันที่จริงโจทย์วากยสัมพันธ์ปรากฏในการแข่งขันทุกรายการ และทุกรายการจะมีโจทย์วากยสัมพันธ์อย่างน้อยหนึ่งข้อ โจทย์สัณฐานวิทยา (ทั้งของคำนามและคำกริยา) พบบ่อยแทบเท่ากัน คือร้อยละ 19 ส่วนประเภทอื่นได้แก่ สัทศาสตร์และสัทวิทยา (ร้อยละ 13.5) ระบบการเขียน (ร้อยละ 12) ระบบตัวเลข (ร้อยละ 9) และอรรถศาสตร์ (ร้อยละ 7)

หมายเหตุผู้แปล ข้อสอบ LOT ก็แบ่งโจทย์ตามประเภทเหล่านี้เช่นกัน ถ้าต้องการฝึกทีละประเภท ดูตารางหัวข้อรายข้อของข้อสอบ LOT ทุกชุดได้ในหนังสือ *สรุปเตรียมสอบสอวน. ภาษาศาสตร์* และฝึกทำข้อสอบจริงได้ในสนาม สอวน. ภาษาศาสตร์ บน

LINGUISPAI Arena

1.3 ทำความเข้าใจโจทย์

เมื่อแก้โจทย์ภาษาศาสตร์ สิ่งสำคัญคือต้องเข้าใจว่าโจทย์ต้องการอะไรจากเราอย่างแท้จริง ในหลายกรณี วิธีตั้งคำถาม (โดยเฉพาะคำถามพิเศษที่กล่าวถึงข้างต้น) และแม้แต่วิธีเลือกตัวอย่างในชุดข้อมูล ก็ให้คำใบ้ที่สำคัญได้ ตัวอย่างเช่น ลองดูวิธีตั้งคำถามต่อไปนี้ (โจทย์ฉบับเต็มอยู่ในบทที่ 5 โจทย์ 5.13)

คำถามตัวอย่าง 1.1 จงเติมคำในช่องว่าง

16.	*baqra* __(7)__	‘วัวสีน้ำเงิน’
17.	*fjuri* __(8)__	‘ดอกไม้สีแดง (หลายดอก)’
18.	*kelb* __(9)__	‘หมาสีน้ำตาล’
19.	*kotba* __(10)__	‘หนังสือสีเหลือง (หลายเล่ม)’
20.	*siġra* __(11)__	‘ต้นไม้สีเขียว’
21.	*mwejjed* __(12)__	‘โต๊ะสีม่วง (หลายตัว)’
22.	*tuffieħa* __(13)__	‘แอปเปิลสีเหลือง’

สิ่งที่สะดุดตาที่สุดคือ คำแรกถูกให้มาแล้วทุกบรรทัด เราต้องสนใจเฉพาะคำที่สองปกติแล้วในโจทย์*แบบดั้งเดิม* เราจะถูกขอให้แปลโครงสร้าง ‘วัวสีน้ำเงิน’ ‘ดอกไม้สีแดง’ และอื่น ๆ ทั้งวลี แต่ในกรณีนี้ คำแรก (ซึ่งจากชุดข้อมูลฉบับเต็มที่ไม่ได้แสดงไว้ตรงนี้ เห็นได้ชัดว่าเป็นคำนาม) ถูกให้มาแล้ว เราจึงอนุมานได้ว่า ในภาษานี้ (หรืออย่างน้อยตามข้อมูลที่ให้มา) การสร้างรูปพหูพจน์ของคำนามน่าจะไม่ปกติ (หรือซับซ้อนเกินไป) และไม่เป็นไปตามกฎที่ชัดเจน จึงไม่สามารถอนุมานรูปเอกพจน์จากรูปพหูพจน์หรือกลับกันได้ ดังนั้น เมื่อคำนามถูกให้มาแล้ว เราจึงรู้ว่าปรากฏการณ์หลักของโจทย์ข้อนี้อยู่ที่คำคุณศัพท์ ไม่ใช่คำนาม

หมายเหตุผู้แปล วงเล็บ “(หลายดอก)” “(หลายเล่ม)” “(หลายตัว)” ผู้แปลเติมให้ เพราะคำนามภาษาไทยไม่บอกพหูพจน์ ในต้นฉบับภาษาอังกฤษเห็นได้จากรูป flowers, books, chairs ส่วนแถว *mwejjed* ต้นฉบับแปลว่า purple chairs แต่ *mwejjed* เป็นรูปพหูพจน์ของ *mejda* ซึ่งแปลว่า ‘โต๊ะ’ ไม่ใช่เก้าอี้ ฉบับแปลนี้จึงแก้เป็น ‘โต๊ะ’ ทั้งที่นี่และในโจทย์ 5.13

ลองพิจารณาตัวอย่าง (สมมติ) ต่อไปนี้ ซึ่งเป็นคำถามในโจทย์ระบบการเขียน

คำถามตัวอย่าง 1.2 จงเขียนคำต่อไปนี้ด้วยอักษร[...]: *Mars, venus, JUPITER, NePtUne*

ในกรณีนี้ เราสังเกตว่าการเขียนคำเหล่านี้แปลกไป บางคำเป็นตัวพิมพ์เล็กล้วน บางคำเป็นตัวพิมพ์ใหญ่ล้วน และบางคำผสมกัน ไม่มีเหตุผลอื่นที่โจทย์จะเขียนแบบนี้ เว้นแต่ระบบการเขียนนั้นแยกตัวพิมพ์เล็กกับตัวพิมพ์ใหญ่ ดังนั้น การเลือกคำถาม (และรูปแบบของคำถาม) ในกรณีนี้จึงให้เบาะแสที่มีค่าแก่เรา คือ ระบบการเขียนนี้น่าจะแยกตัวพิมพ์เล็กกับตัวพิมพ์ใหญ่

อีกตัวอย่างหนึ่งของคำถามคือ[1]

คำถามตัวอย่าง 1.3 ถ้าภาษาตุรกี *dil* = 'ภาษา' จงแปลคำว่า 'นักภาษาศาสตร์' และ 'ใบ้'

ในกรณีนี้ โจทย์ให้คำใหม่มาหนึ่งคำ ('ภาษา') และขอให้แปลอีกสองคำที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกัน ดังนั้น การจะแปลคำว่า 'นักภาษาศาสตร์' ได้ ต้องมีกฎที่ใช้สร้างคำนามผู้กระทำ (คนที่ทำ...) และในทำนองเดียวกัน การจะแปลคำว่า 'ใบ้' ได้ เราต้องหาหน่วยที่สร้างความหมาย "ปฏิเสธ" (บอกว่าทำไม่ได้/ขาด/ไม่มีความสามารถฯลฯ) ซึ่งทั้งสองอย่างต้องอนุมานได้จากข้อมูลที่ให้มา

ดังนั้น สิ่งสำคัญคือต้องอ่านข้อมูลและคำถามทั้งหมดอย่างละเอียด และถามตัวเองทุกครั้งที่เห็นอะไรแปลกไปแม้เพียงเล็กน้อยว่า *ทำไมจึงเป็นแบบนี้*

1.4 การเขียนคำตอบ

การเขียนคำตอบเป็นส่วนสำคัญของการแก้โจทย์ เราต้องเขียนกฎทุกข้ออย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ ครอบคลุมทุกปรากฏการณ์ที่พบ แต่ก็ต้องกระชับพอที่จะไม่เสียเวลาอันมีค่าระหว่างการแข่งขันจริง

แนวปฏิบัติของ IOL (และการแข่งขันภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่) ระบุไว้อย่างเป็นทางการว่า "หากไม่ได้ระบุเป็นอย่างอื่น ผู้เข้าแข่งขันควรอธิบายแบบแผนหรือกฎทุกข้อที่ระบุได้จากข้อมูล มิฉะนั้นคำตอบจะไม่ได้คะแนนเต็ม"

สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องเข้าใจคือ เราต้องเขียน*กฎที่เราค้นพบ* ไม่ใช่*วิธีที่เราค้นพบกฎนั้น* ในการแข่งขันภาษาศาสตร์ เราไม่ได้ถูกขอให้แสดงเหตุผลว่าอนุมานกฎมาอย่างไร แต่ให้เขียนเฉพาะตัวกฎ

เมื่อเขียนคำตอบ *เราควร*

- ใช้ตาราง กราฟ แผนภาพ หรือรูปแบบใดก็ได้ที่กระชับ

[1]จากโจทย์ของ Bozhidar Bozhanov (UKLO 2010)

- ใช้อักษรย่อและสัญลักษณ์ที่ใช้กันทั่วไป (ใช้อักษรย่อที่ไม่ค่อยพบก็ได้ ถ้าทำคำอธิบายสัญลักษณ์ไว้ด้วย)
- อธิบายกฎและปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้น

พูดสั้น ๆ คือ เราควรพยายาม*เล่าเรื่องราวของภาษา*ที่เราค้นพบ ด้วยการเขียนกฎทุกข้ออย่างเป็นระเบียบและกระชับ

ในขณะเดียวกัน เมื่อเขียนคำตอบ *เราไม่ควร*

- อธิบายว่าเราอนุมานหรือนิรนัยกฎและแบบแผนมาอย่างไร
- เขียนพจนานุกรม หรืออธิบายความหมายของทุกคำ (จะกล่าวเพิ่มเติมในหัวข้อถัดไป)
- ใช้คำเชื่อมและคำฟุ่มเฟือย เช่น “ฉันคิดว่า” “เราอนุมานได้ว่า” “เห็นได้ชัดว่า” “เนื่องจาก” “ดังนั้น” “เพราะ” “เป็นไปได้ว่า” เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อเขียนคำตอบ เราไม่ควรเขียนว่า “เนื่องจากตัวอย่างที่ 1, 3 และ 5 มีคำว่า *mi* และคำแปลของตัวอย่างเหล่านี้ล้วนเป็นประโยคคำถาม เราจึงน่าจะอนุมานได้ว่าคำนี้บอกว่าโครงสร้างนั้นเป็นประโยคคำถาม” เพราะคำอธิบายเดียวกันนี้เขียนให้สั้นได้ (และควรเขียนให้สั้น) ว่า “*mi* = คำถาม”

หมายเหตุผู้แปล ข้อสอบ LOT รอบแรกในปัจจุบันเป็นแบบเลือกตอบ (ปรนัย จับคู่ และ T/F/N) จึงไม่ต้องเขียนกฎส่งกรรมการ แต่การจดกฎสั้น ๆ แบบที่หัวข้อนี้สอนลงในกระดาษทดยังช่วยได้มาก เพราะทำให้ตรวจคำตอบทุกข้อกับกฎชุดเดียวกันได้ และทักษะนี้จำเป็นโดยตรงเมื่อผ่านเข้าสู่รอบที่เขียนคำตอบ เช่น APLO และ IOL

1.5 พจนานุกรมกับกฎ

หัวข้อที่แล้วกล่าวว่าคำตอบไม่ควรมี*พจนานุกรม* พจนานุกรมในที่นี้หมายถึงคำพื้นฐาน (หรือฐานคำ) เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำวิเศษณ์ ฯลฯ *ที่รูปไม่เปลี่ยน*

ส่วน*กฎ* (ซึ่งเราต้องเขียน) อธิบายการเปลี่ยนรูปที่เกิดขึ้นในภาษา จึงอธิบายลำดับคำ วิธีที่คำเปลี่ยนรูปตามจำนวน เพศ กาล ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงคำทุกคำที่ไม่มีคำแปลตรงตัวในภาษาไทยด้วย (มักเป็นคำที่มีหน้าที่มากกว่ามีความหมาย) ตัวอย่าง เช่น ในภาษาจีน อักษร 吗 ที่วางท้ายประโยคบอกว่าประโยคนั้นเป็นคำถามตรง (ที่ต้องตอบว่าใช่หรือไม่ใช่) เนื่องจากอักษรตัวนี้มีหน้าที่ (บอกว่าเป็นคำถาม) และไม่มี

คำแปลตรงตัวเป็นคำในภาษาไทย หน้าที่นี้จึงต้องอธิบายไว้ในกฎของคำตอบ แม้คำนี้จะมีรายการอธิบายในพจนานุกรมภาษาจีนได้ก็ตาม[2]

> **หมายเหตุผู้แปล** ภาษาไทยก็มีคำแบบนี้ เช่น “ไหม” ท้ายประโยคคำถาม ถ้าโจทย์เป็นภาษาไทย เราต้องเขียน “ไหม” ไว้ในกฎ ไม่ใช่ในพจนานุกรม

ลองพิจารณาชุดข้อมูลที่ดัดแปลงจากภาษาตุรกีต่อไปนี้ และสมมติว่าโจทย์ถามว่าภาษาตุรกีบอกความเป็นเจ้าของอย่างไร

babam	‘พ่อของฉัน’
kedin	‘แมวของเธอ$_{SG}$’
kedimiz	‘แมวของเรา’
baban	‘พ่อของเธอ$_{SG}$’
kedi	‘แมวของเขา’

ในกรณีนี้ เราสังเกตได้ง่ายว่าความเป็นเจ้าของบอกด้วยคำเติมท้าย (ต่อท้ายคำ) ดังนี้ *-m* สำหรับ ‘ของฉัน’ *-n* สำหรับ ‘ของเธอ$_{SG}$’ *-miz* สำหรับ ‘ของเรา’ ส่วน ‘ของเขา’ ไม่มีอะไรเติม อันที่จริง สิ่งสำคัญคือต้องระบุว่าสิ่งที่เติมคือ “ศูนย์” หรือพูดอีกอย่างว่า ใช้หน่วยคำศูนย์ (null morpheme) บอกความหมายที่ตรงกับ ‘ของเขา’

> **หมายเหตุผู้แปล** ตัวห้อย SG ที่ “เธอ” หมายถึงเอกพจน์ คือผู้ฟังคนเดียว อักษรย่อทางไวยากรณ์อยู่ในหัวข้อ “อักษรย่อทางไวยากรณ์” ตอนต้นเล่ม
>
> ชุดข้อมูลนี้ผู้เขียนตั้งใจทำให้ง่ายเพื่อสาธิตหน่วยคำศูนย์ (∅) ในภาษาตุรกีมาตรฐาน ‘แมวของเขา’ คือ *kedisi* (เติม *-si*) ไม่ใช่ *kedi* จึงให้ถือว่ากฎในหัวข้อนี้เป็นกฎของชุดข้อมูลตัวอย่าง ไม่ใช่ภาษาตุรกีจริงทั้งหมด

สำหรับโจทย์ข้อนี้ พจนานุกรมคือ *baba* = ‘พ่อ’ และ *kedi* = ‘แมว’ (คำเหล่านี้รูปไม่เปลี่ยน) ดังนั้น คำตอบที่ถูกต้องและครบถ้วนเขียนได้ว่า

(1) คำเติมท้ายบอกความเป็นเจ้าของ: *-m* สำหรับ ‘ของฉัน’, *-n* สำหรับ ‘ของเธอ$_{SG}$’, *-miz* สำหรับ ‘ของเรา’, ∅ สำหรับ ‘ของเขา’

[2] ต้นฉบับเขียนว่า 吗 “ไม่ได้แปลว่าอะไร และจะไม่พบในพจนานุกรม” ฉบับแปลปรับข้อความ เพราะคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ก็มีความหมายเชิงหน้าที่และมีในพจนานุกรมได้ ประเด็นสำคัญคือหน้าที่ของคำต้องอยู่ในกฎ

หมายเหตุ

สัญลักษณ์ ∅ บอกว่าไม่มีอะไรเติม (แทนหน่วยคำศูนย์) สัญลักษณ์นี้ใช้ได้เลย โดยไม่ต้องทำคำอธิบายสัญลักษณ์

อีกวิธีหนึ่งที่สั้นกว่าคือ

(1′) คำเติมท้ายบอกความเป็นเจ้าของ: *-m* = 1SG, *-n* = 2SG, *-miz* = 1PL, ∅ = 3SG

วิธีที่ง่ายที่สุดในการเขียนคำเติมท้ายเหล่านี้คือทำตาราง ให้บุรุษ (1, 2, 3) อยู่ในแถว และจำนวน (เอกพจน์ พหูพจน์) อยู่ในคอลัมน์ ดังนั้นเราเขียนได้อีกแบบว่า

(1″) คำเติมท้ายบอกความเป็นเจ้าของ:

	SG	PL
1	*-m*	*-miz*
2	*-n*	
3	∅	

ตรงนี้เราเห็นความสำคัญของการใช้หน่วยคำศูนย์ (∅) เพราะทำให้เราแยกได้ (จากตารางข้างบน) ระหว่างคำเติมบอกความเป็นเจ้าของของ 2PL (ช่องว่างเปล่า แปลว่าข้อมูลที่ให้มาไม่พอจะอนุมานได้) กับของ 3SG (ช่องไม่ว่าง มีสัญลักษณ์ ∅ อยู่ แสดงว่าเราค้นพบแล้วว่าบอกด้วยอะไร)

ต่อไป ลองพิจารณาประโยคภาษาสเปนสามประโยคต่อไปนี้ และสมมติว่าโจทย์ให้อธิบายลำดับคำ

Tu marido corre. = ‘สามีของเธอ$_{SG}$วิ่ง’
Él ve a tu marido. = ‘เขาเห็นสามีของเธอ$_{SG}$’
Mi novio ve a él. = ‘แฟนของฉันเห็นเขา’

กฎที่เราต้องเขียนเกี่ยวกับลำดับของประธาน กริยา และกรรม และลำดับของผู้เป็นเจ้าของกับสิ่งที่ถูกเป็นเจ้าของ ดังนั้นคำตอบคือ

(2) ลำดับคำ: S V (*a* O); ผู้เป็นเจ้าของ – สิ่งที่ถูกเป็นเจ้าของ

กฎข้างบนบรรจุข้อมูลสำคัญไว้มาก ทั้งที่เขียนสั้นมาก

- ลำดับคำคือ S (ประธาน) ตามด้วย V (กริยา) ตามด้วยคำ *a* และปิดท้ายด้วย O (กรรม)
- คำ *a* ปรากฏพร้อมกรรมเท่านั้น ถ้าประโยคไม่มีกรรมก็ไม่ใช้ *a* ซึ่งเราแสดงด้วยวงเล็บที่ครอบส่วนนั้นไว้
- ใน โครงสร้าง บอก ความ เป็น เจ้าของ ผู้ เป็น เจ้าของ วาง ไว้ หน้า สิ่ง ที่ ถูก เป็น เจ้าของ

เราไม่ต้องกล่าวถึงคำกริยาเลย เพราะทุกคำเป็นบุรุษที่สามเอกพจน์ (3SG) ปัจจุบันกาล เราจึงไม่รู้ว่าคำกริยาเปลี่ยนรูปอย่างไร (หรือเปลี่ยนรูปหรือไม่)

> **หมายเหตุผู้แปล** ภาษาไทยไม่มีคำนำหน้ากรรมแบบ *a* และไม่ผันกริยาตามบุรุษ นักเรียนไทยจึงต้องระวังเป็นพิเศษ อย่ามองข้ามคำเล็ก ๆ ที่ไม่มีคำแปลตรงตัว และอย่าเหมาว่ากริยาไม่เปลี่ยนรูปเพียงเพราะภาษาไทยไม่เปลี่ยน

ทีนี้ ลองพิจารณาประโยคเพิ่มอีกสามประโยค (เสริมจากข้างบน)

Él ve tu casa.	=	‘เขาเห็นบ้านของเธอ$_{SG}$’
Ella ve a su padre.	=	‘หล่อนเห็นพ่อของหล่อน’
Yo veo tu libro.	=	‘ฉันเห็นหนังสือของเธอ$_{SG}$’

เมื่อมีประโยคเพิ่มเหล่านี้ สิ่งแรกที่ต้องทำคือตรวจว่ากฎที่เขียนไว้ก่อนหน้ายังใช้ได้กับตัวอย่างใหม่หรือไม่ ตอนนี้เราเห็นว่า *a* ไม่ได้ปรากฏหน้ากรรมทุกครั้ง แต่ใช้เฉพาะเมื่อกรรมเป็นคน ดังนั้นกฎจึงกลายเป็น

(2′) ลำดับคำ: S V O; ผู้เป็นเจ้าของ – สิ่งที่ถูกเป็นเจ้าของ
ถ้า O = คน ให้เติม *a* ไว้หน้า O

นอกจากนี้ คราวนี้เราเห็นว่าคำกริยาเปลี่ยนรูป เป็นคู่ *ve* (‘เขา/หล่อนเห็น’) กับ *veo* (‘ฉันเห็น’) เราจึงต้องสนใจสัณฐานวิทยาของคำกริยาด้วย ถ้าพิจารณาให้ดี เราจะได้กฎการผันคำกริยาว่า *-o* = 1SG, ∅ = 3SG

ดังนั้น กฎสุดท้ายคือ

(2″) ลำดับคำ: S V O; ผู้เป็นเจ้าของ – สิ่งที่ถูกเป็นเจ้าของ
ถ้า O = คน ให้เติม *a* ไว้หน้า O
กริยา: 1SG = *-o*, 3SG = ∅

ต่อไป ลองพิจารณาคำถามที่อาจพบต่อไปนี้

คำถามตัวอย่าง 1.4 ข้อมูลต่อไปนี้มีที่ผิดอยู่หนึ่งแห่ง คือที่ใด

Mi padre correo. = 'พ่อของฉันวิ่ง'

เมื่อโจทย์บอกว่าประโยคนี้มีที่ผิด เราต้องตรวจกฎที่มีอยู่ว่ากฎข้อใดอธิบายคำถามนี้ได้ เราจำได้ว่าคำลงท้าย *-o* ของกริยาใช้กับประธาน 1SG แต่ประธานในประโยคนี้เป็น 3SG กริยาจึงไม่ควรเติมอะไร (เติมศูนย์) ประโยคภาษาสเปนที่ถูกต้องจึงเป็น *Mi padre corre*

> **หมายเหตุผู้แปล** คำถามแบบนี้ตรงกับข้อ T/F ในข้อสอบ LOT ที่ให้ตัดสินว่ารูปภาษาที่ให้มาถูกต้องตามหลักภาษาหรือไม่ เช่น LOT ครั้งที่ 5 ข้อ 12–15 วิธีคิดเหมือนกันทุกประการ คือนำรูปนั้นไปตรวจกับกฎที่เขียนไว้ทีละข้อ

ในบทต่อ ๆ ไป โจทย์ทุกข้อจะมีคำตอบประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับวิธีเขียนคำตอบแบบต่าง ๆ

หน้านี้จัดทำโดย LINGUISPAI ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของหนังสือต้นฉบับ

ฝึกต่อกับข้อสอบจริง

LINGUISPAI Arena สนาม สอวน. ภาษาศาสตร์

อ่านบทที่ 1 จบแล้ว ลองใช้วิธีคิดเดียวกันกับข้อสอบจริงได้เลย

- ข้อสอบ LOT ครั้งที่ 1–6 และข้อสอบจำลอง พร้อมเฉลยละเอียดภาษาไทยทุกข้อ
- ช่องพิมพ์สัทอักษร (IPA) สำหรับตอบข้อเขียน
- ลองทำข้อสอบ LOT ครั้งที่ 6 ได้ฟรี
- สมัครสนามนี้แล้ว ดาวน์โหลดฉบับแปลภาษาไทยเล่มนี้ครบทุกบทได้ทันที

arena.astropai.com

สอบถาม LINE OA @tsg-astropai

ภาษาที่ไม่เคยเห็น
แก้ได้ด้วยเหตุผล

คู่มือเตรียมสอบโอลิมปิกภาษาศาสตร์ที่อธิบายทั้งทฤษฎีและวิธีคิด ไม่ใช่แค่รวมโจทย์ แต่ละบทเริ่มจากปรากฏการณ์ทางภาษาที่ต้องรู้ แก้โจทย์ตัวอย่างให้ดูทีละขั้น แล้วปิดท้ายด้วยโจทย์ฝึกหัดจากการแข่งขันระดับชาติและนานาชาติ พร้อมเฉลยละเอียด เหมาะตั้งแต่ผู้เริ่มต้นจนถึงผู้เตรียมแข่ง IOL

ในเล่มนี้

1 บทนำสู่โอลิมปิกภาษาศาสตร์
2 ระบบการเขียน
3 สัทศาสตร์
4 สัทวิทยา
5 คำนาม
6 คำกริยา
7 วากยสัมพันธ์
8 อรรถศาสตร์
9 ระบบตัวเลข
10 โจทย์ประเภทอื่น ๆ

ฉบับภาษาไทย เพิ่มหมายเหตุผู้แปลที่เทียบปรากฏการณ์ในเล่มกับภาษาไทย และแก้ข้อผิดพลาดของต้นฉบับพร้อมระบุไว้ทุกจุด

“เด็ก ๆ ต้องการเครื่องมือทางปัญญาช่วยนำทาง หนังสือเล่มนี้คือสิ่งที่พวกเขาต้องการพอดี”
— Richard Hudson ประธานโอลิมปิกภาษาศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักร

แปลจาก Vlad A. Neacșu, *Linguistics Olympiad: Training guide* · Language Science Press, 2024 ·

สัญญาอนุญาต CC BY 4.0
ฉบับแปลนี้ไม่ได้รับรองโดยผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์

LINGUISPAI
แจกฟรีสำหรับผู้ใช้งาน LINGUISPAI Arena
LINE OA @tsg-astropai